

2. Липинський В. Меморіал до українського комітету про наше становище супроти напруженої ситуації в Європі. – К.; Краків, 1912.
3. Липинський В. Нарис програми Української Демократичної Хліборобської партії // В'ячеслав Липинський. Історико-політична спадщина і сучасна Україна. – К.; Філадельфія, 1994.
4. Крестовская Н.Н., Цвиркун А.Ф. История политических и правовых учений. – Х., 2002.
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Відень, 1926. – С. 111-343.
6. Вільчинський Ю. В'ячеслав Липинський – до української нації через українську державу // В'ячеслав Липинський. Історико-політична спадщина і сучасна Україна. – К.; Філадельфія, 1994.
7. Липинський В. Релігія і церква в історії України. – Нью-Йорк, 1956.

УДК 341.231.14-055.2

Н.В. Аніщук

РОЛЬ ВІДЕНСЬКОЇ ВСЕСВІТНЬОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ (1993 р.) У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА

На початку ХХІ століття актуальність проблеми гендерного насильства не викликає сумніву. На жаль, статистика з приводу фактів насильства щодо жінок на гендерній основі досить сумна. Скажімо, за останні роки близько 60 млн. жінок зникли з різних причин, але в основі їх зникнення міститься дискримінація на підставі статі [1, с. 7]. Нерівне становище жінок у суспільстві робить їх беззахисними та провокує насильство з боку чоловіків. І хоча в повсякденному житті страждання жінок не так помітні, між тим є підстави стверджувати, що поставлена проблема є досить актуальною для багатьох країн світу.

Важливу роль у вирішенні проблем гендерного насильства відіграла Віденська всесвітня конференція з прав людини (1993 р.), яка дала можливість жінкам пізнати нове бачення правозахисного мислення та практики. Після її проведення, вже через півроку, Генеральна Асамблея ООН прийняла Декларацію про викорінення насильства щодо жінок – перший міжнародний документ у сфері прав жінок, який загострив увагу на проблемі гендерного насильства [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які спирається автор, дає підставу стверджувати, що обраний напрям дослідження залишається малодослідженим у сучасній юридичній науці. Проте це не означає, що сьогодні не здійснюються наукові розвідки з гендерної проблематики. Варто виділити прізвища вітчизняних вчених: Н. Болотіної [3], М. Буроменського [4], І. Котюк, О. Костенко [5], І. Лаврінчук [6], Т. Мельник [7], А. Олійник [8], З. Ромовської [9] та ін., які займаються гендерною проблематикою. Віддаючи належне їхній науковій діяльності, все ж слід зазначити, що на сьогодні в нашій державі проблема гендерного насильства залишається малодослідженою і потребує подальших наукових розвідок задля її вирішення та подолання.

Метою даної статті є окреслення ролі та значення Віденської всесвітньої конференції з прав людини (1993 р.) у вирішенні проблем гендерного насильства як порушення прав жінок.

У зв'язку з цим автор ставить такі завдання:

- визначити зміст поняття гендерного насильства;
- проаналізувати основні питання, які розглядалися на конференції, у сфері прав жінок;
- розглянути Декларацію ГА ООН «Про викорінення насильства щодо жінок» 1993 р.;
- надати висновки з поставленої проблеми.

Специфіка поставленої проблеми полягає в тому, що на сьогодні жоден вітчизняний правовий документ не надає конкретного визначення поняття гендерного насильства. У зв'язку з цим виникають певні труднощі під час формування правової політики у сфері викорінення гендерного насильства в Україні.

На погляд автора, найбільш оптимальним є такий варіант щодо окреслення цього поняття: «Гендерне насильство, або насильство на основі статі: будь-яка дія, що призводить до фізичного, розумового, сексуального та матеріального ушкодження чи страждання, а також погроза вчинення таких дій, що заважають користуватися правами та свободами, які ґрунтуються на гендерній рівності, у громадському та приватному житті, включаючи перевезення людей з метою примусової праці, будь-які обмеження або свавільне позбавлення волі осіб, які зазнали таких дій». У цілому ж, з юридичної точки зору, термін «гендерне насильство» є новим і тільки починає вживатися в ряді демократичних країн світу, у тому числі й в Україні, у контексті гендерного права.

Аналізуючи проблему гендерного насильства, важливо проаналізувати діяльність Віденської всесвітньої конференції з прав людини (1993 р.). За своїм завданням конференція мала дати історичну переоцінку статусу прав людини. Гасло «Жіночі права – людські права» було на значках, плакатах, у листівках, журналах, документах всіх учасниць Глобальної Кампанії, які демонстрували світовому співтовариству на прикладі символічного Міжнародного трибуналу, що права жінки, хоча теоретично проголошуються та захищаються, насправді порушуються у всьому світі.

Питання прав жінок вперше розглядалися як невід'ємна складова та неподільна частина загальних прав людини. У прийнятих на конференції документах вперше офіційно було закріплено факт існування прав жінок та фактичного їх порушення. Підсумкові документи конференції – Віденську декларацію та програму дій – підписали 171 держава. У них зазначалося, що права жінок та дівчат є невід'ємною складовою частиною загальнолюдських прав [10, с. 83]. У межах цієї кампанії була подана петиція, яка закликала Всесвітню конференцію «комплексно підійти до проблеми прав жінок як прав людини на всіх своїх засіданнях та визнати гендерне насильство – як порушення прав людини, що потребує негайних дій». Петиція була перекладена 23-а мовами, і більш ніж 1000 ініціативних груп зібрали під нею півмільйона підписів з 124 країн. Петиція та її вимоги поклали початок дискусії про те, чому права жінок, і гендерне насильство зокрема, виключаються з правозахисних концепцій.

Отже, Всесвітній конференції у Відні судилося стати свідченням значного прогресу стосовно постановки проблеми насильства щодо жінок. Адже в доку-

ментах конференції насильство над жінками було визнане порушенням утвердження принципу «жіночих прав як прав людини». Конференція проголосила, що жінки належать до групи, яка перебуває в особливо небезпечному стані, і запропонувала заходи, спрямовані на викорінення всіх форм дискримінації щодо жінок – прихованої, так і явної. Серед таких заходів слід виділити рекомендацію Генеральної Асамблеї ООН прийняти Декларацію про викорінення насильства щодо жінок та настійний заклик до держав боротися проти цього негативного явища. Відтоді на міжнародному рівні було поставлено питання про гендерне насильство як порушення прав людини, що потребує негайних дій.

Під впливом Віденської всесвітньої конференції з прав людини Генеральна Асамблея ООН прийняла Декларацію про викорінення насильства щодо жінок.

Декларація складається з 6 статей, які проголошують про викорінення насильства щодо жінок та наполегливо закликають докласти всіх зусиль для повсюдного ознайомлення з Декларацією та її виконання. В її преамбулі визнається, що насильство щодо жінок є порушенням їхніх прав і основних свобод і що воно є перешкодою для користування цими правами і свободами. Декларація також визнає насильство проти жінок як вияв історично зумовленої нерівності між чоловіками і жінками та затверджує думку, що жінка має право на користування правами людини в повному обсязі, а це обов'язково вимагає звільнення від насильства.

У Декларації термін «насильство щодо жінок» визначається як «довільний акт насильства, скоєний на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може спричинити фізичний, статевий чи психологічний збиток або страждання жінкам, а також загрози скоєння таких актів, примусове чи довільне позбавлення свободи або особистого життя» [2, с. 165].

Особливої уваги заслуговує ст. 2 цієї Декларації, що відносить до насильства щодо жінок фізичне, статеве та психологічне насильство не тільки в сім'ї та суспільстві, але і насильство з боку чи при попусканні держави, де б воно не відбувалося [2, с. 165].

Визначаючи такі види насильства, як політичне, фізичне, сексуальне, психологічне, втрата безпеки в суспільстві, насильство у сфері трудових відносин, Декларація вказує на те, що насильство є одним із основоположних соціальних механізмів, за допомогою яких жінок змушують у порівнянні з чоловіками відігравати другорядні ролі в політиці, економіці, громадському житті.

Декларація ставить перед державами невідкладне завдання – розробити національні плани дій для забезпечення захисту жінок від будь-яких форм насильства або включити відповідні положення у вже існуючі документи. Такий план, як випливає з документа, має охоплювати такі заходи: по-перше, оновляти, удосконалювати національне законодавство, що стосується насильства проти жінок, і забезпечувати його виконання; по-друге, створювати широку сіть служб, гарантуючих допомогу жертвам насильства як в рамках державної системи соціального захисту, так і з боку неурядових організацій; по-третє, вживати профілактичних заходів, у першу чергу розгортати широку освітню та виховну роботу, та ін.

Декларація про викорінення насильства проти жінок закликає країни засудити насильство щодо жінок і не намагатися уникнути цього зобов'язання, посилаючись на звичаї, традиції чи релігію, а також сприяти всіма доступними засобами і без зволікань політиці ліквідації насильства проти жінок.

Таким чином, історія прийняття Декларації про викорінення насильства щодо жінок пов'язана з діяльністю Всесвітньої конференції з прав людини у Відні (1993 р.). Адже саме ця конференція рекомендувала Генеральній Асамблеї прийняти Декларацію про викорінення насильства щодо жінок і наполегливо закликала держави боротися проти цього ганебного явища. Можна стверджувати, що саме під значним впливом вищезгаданої структури, а також міжнародного жіночого руху 20 грудня 1993 р. Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято дану Декларацію, яка стала першим документом в історії міжнародної правозахисної практики, спрямованим на викорінення гендерного насильства як порушення, насамперед, прав жінок.

Література

1. Дячук М. Деякі міркування стосовно прав жінок // Права людини. – 2000. – № 28. – С.4-8.
2. Декларація про викорінення насильства щодо жінок від 20 грудня 1993 р. // Мертус Д. Наші людські права: Посіб. з жіночих прав. – Ужгород: Карпати, 1996. – С. 164-168.
3. Болотіна Н. Соціальне законодавство України: Гендерна експертиза. – К., 2001. – 82 с.
4. Буроменський М. Міжнародне право: Гендерна експертиза. – К., 2001. – 40 с.
5. Котюк І., Костенко О. Кримінальне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче право України: Гендерна експертиза. – К., 2004.
6. Лаврінчук І. Трудове законодавство України: Гендерна експертиза. – К., 2001. – 70 с.
7. Мельник Т. Гендерна експертиза українського законодавства: сутність, необхідність та методологічні основи. – К., 2001. – 46 с.
8. Олійник А. Конституційне законодавство України: Гендерна експертиза. – К., 2001. – 78 с.
9. Ромовська З. Сімейне законодавство України: Гендерна експертиза. – К., 2001. – 39 с.
10. Венская Декларация и программа действий: Принята на Всемирной конференции по правам человека 25 июня 1993 г. в Вене // Международные акты о правах человека: Сб. док. – М.: НОРМА-ИНФРА. М., 1999. – С. 80-96.

УДК 340.15(477)“16/17”

О.В. Горяга

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ПОЛКОВОЇ СТАРШИНИ ГЕТЬМАНЩИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII–XVIII СТ.СТ.

У вітчизняній історико-правовій науці останнього періоду спостерігається посилення зацікавленості до дослідження різноманітних соціальних та державно-правових інститутів, що постали на українських землях після їх визволення з-під влади Речі Посполитої та утворення власної держави – Гетьманщини. Значна увага при цьому звертається на питання створення та функціонування національних органів влади, їх еволюцію в процесі інкорпорації українських земель Московською державою. Показовими в цьому плані є праці А. Козаченка,